

СТАНОВИЩЕ

**от д-р Светла Пенева Коева, професор в Института за български език
„Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките,
за дисертационен труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор“
в областта на висше образование: 2. Хуманитарни науки,
професионално направление: 2.1. Филология
Докторска програма: Български език (Съвременен български език – синтаксис)**

**Автор на дисертационния труд: Христиана Николаева Кръстева
Тема на дисертационния труд: „Словоред на въпросителните думи в българското
изречение“**

1. Общо представяне на процедурата и на докторантката

Със заповед № Р33-5842 от 07.12.2020 година на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури във връзка с процедурата за защита на дисертационния труд на тема „Словоред на въпросителните думи в българското изречение“ от Христиана Николаева Кръстева към Катедрата по български език на Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ в областта на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1. Филология (Съвременен български език – синтаксис).

Представеният от Христиана Николаева Кръстева комплект материали е в съответствие с чл. 45 (4) от Правилника за развитие на академичния състав на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и включва следните документи: молба до Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд; автобиография; протокол от Катедрения съвет за предварително обсъждане на дисертационния труд и откриване на процедурата за защита; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията; декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи; справка за спазване на специфичните изисквания на Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Христиана Кръстева е завършила бакалавърската програма „Български език и история“ на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 2014 г. От 2016 година е магистър, а в периода 2017 – 2020 година е докторант към Катедрата по български език на Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. През 2020 година е отчислена с право на защита. От 2019 до 2020 година е била хоноруван преподавател по български език за чужденци в Медицинския университет в гр. Пловдив, а от 2017 година досега е преподавател по практически английски език и английски език за химици към Химическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

2. Актуалност на тематиката

В дисертационния труд на Христиана Кръстева, озаглавен „Словоред на въпросителните думи в българското изречение“, се изследва връзката между словоред на въпросителните думи и ритмо-мелодичния контур на въпросителните изречения. Темата на дисертацията е добре подбрана и идва, за да отговори на една празнина в изследванията по българско езикознание, а именно – задълбочен анализ на ритмо-мелодичните контури. В допълнение, анализът обхваща както структурата на простите, така и на сложните изречения в български.

3. Познание на проблема

Дисертационният труд свидетелства, че изследваната проблематика се познава отлично, правилно са избрани основните предходни научни постижения, върху които стъпва изследването. Представената библиография е в достатъчен обем: съдържа 142 заглавия, сред които преобладават чуждите източници. Прегледът на литературата по въпроса е изчерпателен и в рамките, в които е направен, – задълбочен. Възможно е в бъдеще изследването да се разшири с анализ на постановките и развитието им в съвременния формален синтаксис.

4. Методи на изследването

Докторантката прилага няколко метода (описателен, аналитичен и експериментален) в процеса на работата си, която включва съставяне на корпус от 1 000 въпросителни изречения; наблюдение, сравнение, класификация и анализ на интонационни графики и спектрограми; формално описание на словоредни модели и представяне на общ модел на интонационната въпросителна фраза в съвременния български език. Избраните методи на изследване са подчинени на поставените цели в дисертацията и задачите за тяхното изпълнение.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд „Словоред на въпросителните думи в българското изречение“ съдържа 217 стандартни страници и се състои от увод, три глави, заключение и резултати, библиография, списък на източниците и приложение.

Обектът на изследване е словоредът на въпросителните думи в българското изречение и тяхната интонационна натовареност, а предметът е словоредът и интонационна натовареност на въпросителните думи в българския език (стр. 6). Целите са: да се установят зависимости между словоредата и интонацията на българските въпросителни думи и да се очертаят словоредно-интонационни модели, чрез които въпросителните думи могат да бъдат идентифицирани (стр. 6).

Първата глава от изследването, озаглавена „Проблемен преглед“, представя аналитичен обзор на основните литературни източници и на по-значимите теоретични постановки в тях, които са важни за изследваната проблематика. Предлага се доста широка смесица от дефиниции, мнения и концепции, което, от една страна свидетелства за сериозната теоретична подготовка на авторката, но от друга страна, може да затрудни проследяването на взаимовръзката при подбора на представяната проблематика от по-неподготвени читатели. Възможно е да се помисли за по-ясна мотивировка и експлицитно обосноваване по отношение на включването на дадена теоретична постановка в изследването, както и за по-прецизна терминологична употреба: „времена със сложни глаголни форми в к-въпроси“ (стр. 26); „кой е вид детерминатор“ (стр. 34); „фраза на детерминантата“ (стр. 49) и др. Приведени са като примери неграматични изречения, които не са маркирани като такива: 27.; 32.а, и обратно – изречения, маркирани като неграматични, всъщност са граматични: 11.б; 15.б. Препоръчваме да се проследи как правилната интерпретация може да повлияе на анализа и изводите.

Втора глава, озаглавена „Входни данни и експериментално изследване“ е посветена на представянето на данните и теоретичната рамка на проведения експеримент. Задават се целите на експеримента, които са добре формулирани с изключение на някои постановки, които трябва да се прецизират: „да се определи кое на кое придава падеж – клитиката на разгърнатия обект, или обратно“; „обширна рематична част, формирана от к-думата“ (стр. 59). Трябва да се обърне внимание, че подчинените изречения могат да бъдат въпросителни по своята формална структура, но не и по функционирането си и в зависимост от това – да се преформулират някои постановки в текста.

Представени са моделите на въпросителните изречения, които се изследват в дисертационния труд. Някои групи (прости изречения без извеждане, сложни изречения без извеждане и др.) съдържат от структурна гледна точка различни подгрупи, които могат да се обособят. Макар че се препраща на няколко места в дисертацията към Приложението, в него се

илюстрират само първите три модела. Би било добре Приложението да се разшири и да включва примери за всички модели, както и да се приведат примери при самата класификация.

Централна част в работата заема Трета глава, озаглавена „Изходни данни, дискусия и изводи“. Представят се последователно графики и спектрограми на ритмо-мелодичните контури на обособените модели на въпросителните изречения, като се извеждат закономерности, които се дискутират и обобщават. Експерименталното изследване предоставя потвърждение на направените от авторката хипотези. Анализът се разширява към възможностите за комбиниране на многократните въпросителни местоимения („многократното извеждане“), като се представят за сравнение графики на мелодията, спектрограми и структурографски изображения.

Последната глава обобщава направените изводи и получените резултати. Важни са заключенията за това, че при всички модели в простото и сложното изречение въпросителната дума се държи като лексикална рема, която рематизира поне една позиция, но не задължително най-близката, както и заключенията за взаимодействието между въпросителните думи и въпросителната частица *ли* при едновременната им проява. Важно е и наблюдението, че при многократно извеждане въпросителните думи формират монолитна прозодична конструкция, която обхваща няколко позиции и носи изреченското ударение (стр. 195).

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторантката

Докторантката е представила 5 научни статии, свързани с дисертационния труд, които отразяват различни аспекти от изследователската работа и постигнатите резултати. Рецензираният дисертационен труд и всички представени от авторката публикации са резултат от лично творчество.

7. Автореферат

Авторефератът е в обем от 77 страници и съответства на съдържанието на дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Някои препоръки бяха посочени в хода на изложението. Като цяло повторен прочит преди публикуването на дисертационния труд с цел прецизиране на използваните термини, примери и някои неясни постановки би бил от полза.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд показва, че Христиана Кръстева притежава необходимите теоретични знания и умения за провеждане на научни изследвания. Работата е посветена на важна и сложна проблематика, която не е намерила цялостно отражение в българската лингвистична литература. Разработката, която се предлага от авторката, е интересна, модерна и приносна. Постигнатите резултати свидетелстват за увереност при интерпретацията на данните и формулирането на съответните изводи.

Представеното научно изследване отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на този Закон и Правилника на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ във връзка с него.

В заключение, убедено давам своята положителна оценка за проведеното научно изследване, представено в дисертационния труд „Словоред на въпросителните думи в българското изречение“ и автореферата към него, както и за постигнатите резултати и приноси и предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната и образователна степен „доктор“ на Христиана Николаева Кръстева в областта на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1. Филология (Съвременен български език – синтаксис).

5.02.2021 г.

Изготвил становището: проф. д-р Светла Коева